

AKK för delaktighet och lärande

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstudenter oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagog och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

INTERVJUARE: I dag är vi i studion för att prata om fungerande kommunikation för elever som har behov av alternativa kommunikationssätt, till exempel genom symboler eller tecken för att kunna uttrycka sig och vara aktiva i sitt lärande. Och vi har ju i en serie avsnitt pratat om det som kallas för alternativ och kompletterande kommunikation, förkortas AKK. Och mycket fokus har legat just på AKK som ett kompletterande kommunikationssätt. Och i dag i det här avsnittet ska vi sätta fokus på de barn och elever som behöver AKK som sitt kommunikationssätt för att över huvud taget kunna uttrycka sig och vara delaktiga. Hur använder man då AKK? Vad behöver man tänka på som lärare eller resursperson. Och med mig i studion har jag Isabel Olsson och Johnny Andersson, båda rådgivare, som jobbar på Specialpedagogiska skolmyndigheten. Ni ger ju båda stöd till skolor som har elever som använder AKK som sitt kommunikationssätt och kommer att vara med här och delar med er av era erfarenheter. Men varm välkomna hit, Isabel och Johnny.

ISABEL: Tack så mycket.

JOHNNY: Tack Erika.

2019-09-01

INTERVJUARE: Om vi bara skulle börja med att berätta lite vad de tär ni gör som rådgivare och vad det är det ni möter. Kring vilka elevgrupper är det ni blir kontaktade för att ge skolan specialpedagogiskt stöd när det gäller just de som har behov av AKK som sitt kommunikationssätt

JOHNNY: Då det gäller ... Jag jobbar ju då i västra Sverige, och det kan ju se lite annorlunda ut i Sverige, har jag ju upptäckt, alltså vilken typ utav frågor som dyker upp och så. Så jag kan svara för hur det ser ut ...

INTERVJUARE: Då får Isabelfylla på med den andra kusten.

ISABEL: Mm.

JOHNNY: Ja, visst. Det kan vara intressant. Där jag arbetar ... Och vi arbetar väl först och främst utefter traditionella grupper, skulle jag vilja säga.

INTERVJUARE: Mm. Som är ...?

JOHNNY: Som är Angeredsgymnasiet. Angered till exempel. Vi har Bräcke. Alltså, platser, skolor där det finns en ett ganska stort ... där AKK-gruppen är ganska starkt koncentrerad i olika grupperingar och så.

INTERVJUARE: Men vad kan det vara då för elevgrupper? Jag tänker, vad är det som gör att man har behov av just det här kommunikationssättet?

JOHNNY: Det är gruppen ... alltså, inom CP först och främst som vi har traditionellt väldigt mycket frågor, om vi pratar om det, som ... med rörelsehinder och hela den biten. Och då pratar jag rent traditionellt, som då är återkommande med

2019-09-01

påfyllnadsbehov [?? 0:02:48] som är ... Men det har också en ökning inom andra grupper. Inom till exempel NPF, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

ISABEL: Och det kan ju ha bland annat elever som har cerebral pares, eller CP-skada som Johnny pratar om. Men också andra målgrupper som har fått en språklig påverkan på sin funktionsnedsättning, som saknar tal. Den elevgruppen som saknar förmågan till tal. Alltså, talat tal. Så.

INTERVJUARE: Ja, men precis. Mm.

ISABEL: Och där kan jag se på andra kustränder i Sverige här, på östkusten, vi har ... möter ju samma elevgrupper här. Fast hos oss så finns ju också elever med den här typen av svårigheter ute i vanliga grundskolan. Och det tror jag att det gör i Göteborg också, men ni har de här stora gymnasierna. Vi har ju också riksgymnasium här som tar emot elever och där har vi en hel del förfrågningar. Eller en del förfrågningar, ska jag säga.

INTERVJUARE: Mm. Som rådgivare från Specialpedagogiska ...

ISABEL: Mm, som rådgivning. Ja, precis.

INTERVJUARE: Just det. Men vilket behov är det då vanligt att man har och vill ha stöd kring som skola och som personal?

ISABEL: Framför allt handlar det om ... För många skolor handlar det om att antingen få igång kommunikationen ... Det kan ju vara elever som har gått ganska länge i skolan som inte har en fungerande kommunikation mer än att man kan svara ja och nej. Att svara ja och nej är en bra början, men det tar inte genom kunskapskraven, det tar inte genom

2019-09-01

skolan, liksom en person som utvecklas kunskapsmässigt. Så det kan vara en del, att man vill ha stöd i att utveckla någon form av kommunikation. Och där kan ju vi ... Där blir ju vi lite låsta som rådgivare för vi kan inte rekommendera kommunikationssätt till exempel. Så där behöver skolan ha en samverkan kring eleven, med en habilitering, med en logoped, som kan ge tips och råd kring vilket kommunikationssätt som passa just hen som vi pratar om i dag.

INTERVJUARE: Så det är ett slags förarbete eller vad man ska säga, att den kunskap som andra har om den här individen.

ISABEL: Men, precis. Ja, det är kunskap som ... Ja. Men vi kan ju hjälpa till med strukturer, hur man bygger upp, hur man börjar introducera språk, hur vi kan ... hur man kan arbeta för att inte eleven ska bli ensam om sin kommunikationsmetod. För det här är ju ett arbete som gäller både eleven, men framför allt läraren och assistenterna som finns runt omkring, att man måste utvidga det här så att det blir ett gemensamt språk för de här individerna. Så tänker jag.

JOHNNY: Det handlar väl också många gånger ... frågor som handlar om att man får någonting med eleven som man inte riktigt vet hur man ska hantera och ta hand om. Vi har ett fått ett antal bilder här eller liknande saker som kan vara ... Och det kan både vara från habilitering, men det kan också vara från tidigare skolgång som har varit. Och det här är ju någonting som vi behöver fånga upp och också efterfrågar just det här med de här övergångarna som blir lite fallgropar emellanåt där eleverna får börja om.

2019-09-01

- INTERVJUARE: Man har fått en ny elev och så följer det med ett kommunikationssätt som man mottagande skola inte kan?
- JOHNNY: Nej, som man ställer sig frågande framför. Och vi pratar ju om Bliss som är ju relativt ovanligt, men nödvändigt för många. Och där vi inte kan förvänta sig att alla ska förstå och kunna det på olika sätt. Så att där har vi som SPS till exempel ett stort ansvar att fortsätta att sprida den kunskapen.
- INTERVJUARE: Mm. Vad är Bliss för någonting?
- JOHNNY: Bliss är ett kommunikationsspråk som har funnits i Sverige sedan 70-talet egentligen. Och det är ju då det enda symbolspråket som är grammatiskt följbart ... som grammatiskt följer då det talade språket. Och det har också då enorma utvecklingsmöjligheter och kombinationsmöjligheter som gör det möjligt att i stort sett bokstavligen följa det läromaterial som finns.
- INTERVJUARE: Det är ett bildspråk? Är det så? Eller symbolspråk?
- JOHNNY: Nja, det ... Nja, vi skulle nästan behöva ha ett eget program för just Bliss, känner jag här.
- [skratt]'
- JOHNNY: Men jag rekommenderar er som är intresserade att gå in på blissonline.se så får ni mycket mer information om det. Och det är värt en stund, det kan jag lova er.
- INTERVJUARE: Men vad finns det för olika slags AKK? Ni har ju varit inne på det, men bara så att vi går igenom. Och vilka hjälpmedel

kan man använda för att kunna använda AKK som det här primära kommunikationssättet?

ISABEL: Det många tänker på, det är ju en pratkartor. Och den finns i många olika modeller. Nu är det jag möter mest, eller har mött mest på slutet, det att man får en PODD [?? 0:07:36] förskriven. Alltså, en pärm där man bläddrar sig igenom dem.

INTERVJUARE: En PODD, alltså inte en sån här som vi spelar in nu?

ISABEL: Inte en sån podd som vi spelar in nu, utan en pärm med kommunikation i. Och den kan se ut på olika sätt. Man kan ju använda Ipad till exempel. Och där kan man också få talat tillbaka, att man har en talsyntes kopplat till PODD:en, Så att det är ju ett sätt att göra det på. TAKK, tecken som stöd för kommunikation används också väldigt mycket och bra för många. Och det kan användas både visuellt och taktilt. Alltså, man kan teckna i handen till exempel om det är en elev som har en synnedsättning också, att man får flera kanaler in. Och det är väl det. Och sen är det ju också kroppsspråk och naturliga signaler som är en viktig del i den alternativa kommunikationen. Det vi säger är viktigt, det är att ha många kanaler för input, att många kanaler in. Vi brukar prata multimodal kommunikation. Och det handlar om att ha flera uttryckssätt. Och om man tänker en elev som har till exempel PODD-pärm men kan tecken och har möjlighet att använda naturliga signaler, då blir inte den eleven handfallen eller står helt stumt den dagen PODD-pärmen av misstag inte kom med, utan då andra sätt att uttrycka sig på, så att man kan göra sig förstådd mellan varandra. Och det är viktigt, tänker jag.

- JOHNNY: Det finns ju mängder med olika former. Det finns widget och så vidare. Och bildstod.se. Men det som är nog det mest avgörande faktiskt, det är ju att vi själva ... att vi i omgivningen använder det ... så kallat pekprat, det är ju det mest lönsamma av alltihopa egentligen. Och som Isabel, du pratade om att använda det multimodala tänket.
- ISABEL: Ja.
- JOHNNY: Så var inte rädda för att blanda olika möjligheter som finns. Jag tänker också på fotografier och så vidare.
- ISABEL: Ja, absolut.
- JOHNNY: Och också bjuda in användaren själv. Det här är ju också lite spännande att få elevens bild av vad olika fenomen, ämnen betyder för någonting. Och vad väljer jag för visuell bild för att förklara och beskriva de olika sakerna.
- INTERVJUARE: Hur går ett pekprat till? Bara så att man förstår det.
- JOHNNY: Ett pekprat går ju till ungefär som en PODD-pärm som du pratar om Isabel, som är då ett stort antal bilder och symboler där jag också följer med, alltså att jag aktivt också när jag frågar och pratar om olika saker, att jag också pekar. Det handlar ju om motivation, det handlar om relation på olika sätt också.
- INTERVJUARE: Men du menar att jag som pedagog också använder det och pekar?
- JOHNNY: Ja, precis. Och då det gäller väldigt mycket av symbolspråket så kan man ju tycka att ”oj, vad mycket ... Jag har inte tid att lära mig de här och ...”

2019-09-01

ISABEL: Nej.

JOHNNY: Vi pratar om massa tusen Bliss-symboler och så vidare. Men det behöver faktiskt inte vara svårare än så att kan du läsa, så kan du använda AKK-bilder för i alla AKK-former så finns också då skriven text. Och det finns också på en mängd olika språk, som kan vara bra att känna till.

ISABEL: Och det är viktigt, tänker jag, det Johnny lyfter, att det är i ett samspel mellan två kommunikationsparter, även om man inte använder talat språk. Så att som pedagog har du en viktig roll att modellera hur man kan ställa frågor, att utveckla ditt och elevens språk. Alltså att ... genom att ställa frågor där eleven inte bara kan svara med ett ord till exempel eller så, så utvecklar du språket hela tiden, men du behöver agera modell för den här eleven. Precis som du gör när du ställer frågor till en treåring, sjuåring, tioåring eller fjortonåring så ställer du de frågorna på olika sätt. Och samma gälle här, men du måste vara aktiv med elevens kommunikationssätt. För om du hela tiden pratar med till eleven och den förväntas ska svara med sitt pek... med sin PODD till exempel, då ger du inte eleven någon modell på hur den ska utveckla svaret, utan då kommer svaret att vara ganska likvärdigt hela tiden under hela elevens uppväxt. Och det är inte det vi vill, utan vi vill ju att eleven ska hela tiden kunna föra sin kommunikation framåt.

JOHNNY: En elev som sitter tyst och stilla, det är också en som deltar och så vidare. Så här är ju ett lite annat ingångssätt att faktiskt inte vara den som sitter tyst.

ISABEL: Nej.

2019-09-01

INTERVJUARE: Utan här handlar det om att pusha och inspirera och få igång liksom. Är det så?

JOHNNY: Mm, mm.

ISABEL: Ja, och vara intresserad, tänker jag. Att inte ... Alltså, jag tänker att ha tystnad som svar på en fråga, det är att ha låga förväntningar. Så tänker jag. Jag ska hela tiden förvänta mig svar och jag ska ge möjligheter till svar. Men väntar jag inte på svar, då kommer jag inte ställa frågan till slut. Och då har vi ett problem, för då har vi en elevgrupp som hamnar utanför undervisningen egentligen.

JOHNNY: Mm, det stämmer.

ISABEL: Och vi har inget sätt heller ... Om inte vi kan ställa frågor så att eleven får möjlighet att utveckla och svara, då har vi inget sätt att veta vad eleven kan. Så det handlar ... Det ligger i vårt intresse, för det är vi som bedöma i slutändan.

INTERVJUARE: Så man behöver liksom dra.

JOHNNY: Man behöver dra och ...

ISABEL: Modella.

JOHNNY: Och som Isabel säger, den här viktiga modellen också att vara ... För vi måste lyfta in de andra dimensionerna. Inte bara stirra på den här bilderna och symbolerna. Utan ögonkontakten ...

ISABEL: Ja, precis.

JOHNNY: ... de här olika gesterna. Olika sätt som vi förstärker. Vi pratar om den kompletterande ... Så nu är detta radio så kan

2019-09-01

ju inte visualisera det men jag kan ju förstärka symbolen bra genom hur jag uttrycker med mina ögon och så vidare. Så det handlar ju också hela tiden en dialog och så. Och förväntningar och utmaningar som vi pratat om.

ISABEL: ja, precis.

INTERVJUARE: Men vilka kunskap behöver jag då som pedagog eller resursperson kring AKK för att kunna möta de här elevgrupperna?

ISABEL: Jag tänker att det första och främst handlar om en förståelse. En förståelse för att det här tar lång tid. Alltså, dels tar det lång tid att lära sig och det tar lång tid många gånger ... Många gånger har elevgruppen vi pratar om ganska stora fysiska utmaningar. Jag hade ett samtal för några veckor sen med en pedagog på Riksgymnasiet i Göteborg och han pratade om att för deras duktigaste blissare, så ... jag tror han sa tre ord per minut, var det så Johnny?

JOHNNY: [hör inte 0:14:07].

ISABEL: Ja. Ja, men någonting sånt. Tre ord per minut blissar den här eleven. Och om man tänker det kontra hur många ord vi kan spruta oss på en minut, så blir det väldigt stor skillnad. Och vi måste där ... Där måste man ställa rätt frågor, man måste ge rätt förutsättningar och man måste våga vänta.

INTERVJUARE: Ha gott om tid.

ISABEL: Ja, gott om tid.

JOHNNY: Mm, jo, men det är ju ständigt återkommande, alltså hur tillser vi nu så att de här individerna får möjlighet att

uttrycka det de vill uttrycka utan att vi begränsar det på olika sätt också. Och jag håller helt med dig om tiden. Men det finns också olika sätt hur vi kan hjälpa till och stötta upp. Och jag tänker mycket på att vi kan också förenkla AKK genom att kanske ... Det finns ju också en gräns här mellan då att också användare av bokstäver, som en relativt stor del var AKK-gruppen också använder bokstäver för att kunna göra tillägg eller kunna mer precisera vilken person man möter och så vidare. Så att ... Och som vi sa innan, så finns ju också ... Orden finns ju med. Så jag möter också många lärare som också ser en vinst just det här med kombination till det traditionella bokstavs-inlärandet som också är en del av det här. Och då det handlar om ett antal i gruppen så är det inte allt för ovanligt att man också sedan övergår mer och mer till bokstäver. Men det tar tid. Det tar längre tid. Så AKK för en som har kommit ganska långt på olika sätt återvänder ändå till AKK därför att det är ett snabbare sätt att [hör inte 0:15:52] kunna kommunicera.

INTERVJUARE: Just det.

ISABEL: Men jag tänker också, utifrån ... ja, det samtalet då jag hade med den här pedagogen, att göra överenskommelser med eleverna. När är det okej att jag tolkar dig och när är det inte? Och om man gör den överenskommelsen, då kan man spara lite tid. Om det tar väldigt lång tid att peka sig fram, så kan jag genom att göra den överenskommelsen med eleven spara lite tid och energi, för det är ju det handlar om också. Det tar oerhört mycket energi för de här eleverna som har det så fysiskt jobbigt att peka, att göra det. Och då kan man hjälpas åt där genom att göra överenskommelser.

Men där vill jag också trycka på vikten av att förstå som vuxen eller pedagog eller assistent eller vad man nu sätter för roll på sig själv, att det är en överenskommelse. Eleven ska vara överens med dig. Det är inte jag som ska vara överens med mig själv och att nu är det väldigt läge för mig att börja peka här. Utan det är jag och eleven som ska göra en överenskommelse, för att det handlar om att elevens rätt till självbestämmande. Jag har rätt att tala om för dig när du får kliva in här.

INTERVJUARE: Med tolka, då menar du just att ... alltså, att man ...

ISABEL: Man hjälper till.

INTERVJUARE: Ja, just det.

ISABEL: ”Jag förstår nu vad du ska peka på. Är det okej att jag säger det så slipper du peka?” Och jag tänker ... Jag lyssnade på en helt fantastisk föreläsning med Marika som har en CP-skada och hon använder ... Hon har använt Bliss men nu har bara en ordkarta. Och hon föreläste tillsammans med en assistent. Och vid ett tillfälle under den här föreläsningen så tolkade assistenten henne fast hon inte hade gett okej. Och hon bara sitter och väntar ut den här [skratt] ... assistenten där hon får erkänna att ”okej, jag klev över här” liksom. Och så fnissade hon. Hon ville visa på vikten av att få bestämma själv. Och dessutom hade hon inte tolkat henne rätt för det var inte det hon ville säga. Och där ... Jag tycker det är en så viktig poäng att ha med sig, att här handlar det om en individs självbestämmande. Och jag skulle inte vilja ... Alltså, det kan man ju tycka är fruktansvärt när någon lägger ord i munnen på en liksom.

2019-09-01

- JOHNNY: Mm. Eller att vi tolkar på olika sätt.
- ISABEL: Ja, precis.
- JOHNNY: Ja, precis tänker också ... Ibland så har vi också lite begränsat urval. Alltså, ibland behöver det gå fort och man är ute och gör olika saker. Och då kanske man mest jobbar med ja och nej på olika sätt. Och jag brukar tänka på en gymnasietjej som jag mötte, med dens personal, där de hade ... De var rätt nöjda med att de hade ja och nej. Det tyckte de fungerade i stort sett alla sammanhang. Och så var de ... Och så bara tog jag ett exempel. Nu ska ni gå och fika på ett kafé och det finns kanelbullar och det finns mazariner. Tjejen tänker ”jag vill ha kanelbullar. Jippie.” Och assistenten frågar ”vill du ha mazariner?” Det blir nog ett väldigt dilemma. ”Ska jag säga ja för att vara till lags?” Vilket en hel del i AKK-gruppen, de vill inte vara besvärliga, de säger ja. Och så käkar jag upp den där mazarinen fast jag inte vill ha den. Eller så säger jag nej, och då kan jag tolkningen bli ”jaha, du är inte sugen å att fika. Då tar vi en promenad i stället.”
- ISABEL: Ja, precis.
- JOHNNY: Och det gäller ju den här viktiga utvägen, så att säga, när man ... Jag kanske vill säga ”jag skiter i det här” helt enkelt.
- ISABEL: Ja, precis. Precis. Och den rätten har man som AKK-användare också. Det kan ju alla andra säga. Jag har också rätt att säga att ”nu vill inte jag något mer”. Och jag tänker också att man får vara lite ... Jag hade en elev en gång. Han var helt underbar. Men han ... När vi hade jobbat klart, då

2019-09-01

la han huvudet på sen och så tittade han på mig och så sa han ”bajs”. Och då visste jag att ”nu är det inte läge liksom ...” Det är klart att jag hade önskat att han hade sagt att ”jag vill inget mer”. Men det här var hans sätt att göra det på. Och där får jag få jag bara liksom gillar läget, så här. Och försökte jag någon gång pressa på att ”nu jobbar vi lite till liksom”, det gick inte. Och då blev det ännu mer [skratt] ... andra ord om kom.

JOHNNY: Underbart.

ISABEL: Men det är ju verkligen så här, ja, men vad ska jag läsa in i det här? Jag visste ju att det var klart. Bra, då har du sagt det på det sätt som du vill säga det på. Sen tränade vi att säga på andra sätt också, kan jag väl lägga till. Men hans självvalda sätt var det här.

JOHNNY: Det här är viktigt, Isabel, som du säger när ... För vi pratade tidigare om symboler och bilder på olika sätt och så har vi valt text. Och vi måste också tänka på att texten är åldersadekvat till användaren. Jag möter väldigt ofta treåringar som har precis samma text till symbolerna som vad 50-åringar har. Så här gäller det också att balansera så att det blir rätt. Men jag tänker på ytterligare en sak då det gäller många AKK-användare. Det är hela deras vokabulär ligger utfläkt på bordet. Vem som helst kan läsa allt om mig. Är det någon annan som har det på det sättet?

ISABEL: Ja, visst.

JOHNNY: Vi har det inte så, va. Så jag tycker det är väldigt viktigt också att vi skiljer på ... Här handlar det om skola, men jag måste också få ha ett privatliv som ... där jag måste kunna

2019-09-01

avgöra ”nej, men det här är okej för Erika att läsa, men inte för Isabel”. Och det måste jag som personal och omgivning respektera också, för det handlar om integritet på olika sätt. Jag kanske inte vill dela mig allt till alla. Så det här är viktigt.

ISABEL: Mm, det är jätteviktigt.

INTERVJUARE: Men jag tänkte ... Det som ni har beskrivit nu av vad man behöver ha med sig är ju väldigt mycket en fråga om inställning, tänker jag.

JOHNNY: Ja.

ISABEL: Mm.

INTERVJUARE: Eller hur? Och sen så kommer det kunskaper till det men att det är ändå är grundplåten på något sätt i det här arbetet.

JOHNNY: Ja, det är ju naturligtvis viktigt med den reella kunskapen om de olika varianterna som finns. Vad finns det för datorprogram och appar och så vidare? Men om inte den här grundinställningen, om inte förväntningarna finns, då tror jag det blir ganska svårt att få det hållbart i längden. De fungerar under en viss period möjligtvis.

ISABEL: Ja.

JOHNNY: Men vi tänker ju också AKK för många användare, detta är livsperspektiv vi pratar om. Vi pratar inte om bara den här lektionen eller någonting sånt där.

ISABEL: Nej.

JOHNNY: Utan det är ett långt perspektiv vi pratar om.

2019-09-01

ISABEL: Och då blir ju också, tänker jag, undervisningen kring ens AKK-sätt viktigt, om man tänker att det är ett livsperspektiv på det hel.

INTERVJUARE: Just det.

ISABEL: Och där blir ju liksom ... Att få ett välutvecklat AKK-sätt blir i ett livsperspektiv avgörande för en person. Och vi undervisar ju alla elever språkligt. Så varför skulle man inte undervisa elever som har alternativ kommunikation språkligt i skolan? Det handlar om att göra personer så självständiga som möjligt i ett livsperspektiv.

JOHNNY: Mm. Det här är så bra för att vi har också en förmåga ... även jag har väl gjort det misstaget, så klart, att vi också värderar människor utefter vilka ord, vilken vokabulär de här. Så att, som sagt, att den är åldersadekvat, utmanande och att det finns ett tillräckligt stort utbud som gör att jag kan hantera olika situationer på allra bästa sätt utefter bästa förmåga naturligtvis. Sen handlar det om att vara trygg med sig själv och faktiskt säga så här ”jag förstår inte, kan du förklara med? Vill du berätta mer?” Och så vidare. Och det är ju en liten konst att lämna det här med att svar... att bara fråga ja och nej, vilket är lätt att hamna i den fällan. Så där är en liten träning som man får [hör inte 0:23:39] jobba på.

ISABEL: Ja, och det måste vi ha med i undervisningen för att elever som har AKK, de har också som kunskapskrav att de ska kunna analysera och de ska kunna värdera saker.

INTERVJUARE: Just det.

ISABEL: De ska kunna värdera saker. De ska dessutom kunna tänka metakognitivt de med och de ska kunna värdera andras åsikter. Ja, men hur ska man kunna göra det om man inte har en språkliga de förutsättningarna? Då blir ... Då handlar mycket av om att vi måste utvecklas deras språkliga kunskap, att få träna språkligt på att använda sitt AKK-sätt.

INTERVJUARE: När vi pratade inför det här programmet så tog ni också upp att det är också väldigt viktigt att de ... alltså, resurspersoner som finns kring de här individerna också tänks in i att jobba med att utveckla sitt kommunikationssätt och så vidare. Kan ni berätta lite varför det är så viktigt?

ISABEL: Ja, det är viktigt att resurspersonerna är med i kompetensutvecklingen. Men det vi inte ska glömma bort och det här, det är att i skolan så är det pedagogen som är ansvarig för elevens skolgång. Det är inte en assistent. Assistenten behöver kunna och läraren behöver också kunna använda elevens kommunikationsmetod. Det kan vara på två sätt, tycker jag. Och nu får du säga emot här, Johnny om du [skratt] inte håller med, men antingen glömmen man bort assistenterna så att de inte får någon kompetensutveckling alls. Och så sen förväntar man sen att de ska undervisa eleven. Eller så får assistenten kompetensutveckling och så får inte läraren det. Och då glöms ju eleven ... Elevens behovs glöms egentligen bort i båda fallen, därför att tyvärr vet vi att det är så att elevassistenter byts ut ganska frekvent och personliga assistenter också. Det är ett lite genomgångsjobb.

INTERVJUARE: Så det är som två dilemman, tänker jag, eller hur?

- ISABEL: Ja, det ...
- JOHNNY: Ja, jag vill bara bekräfta det fullt ut där. Jag skulle också säga, vi möter oerhört många duktiga, ambitiösa assistenter som verkligen kämpar och jobbar, men inte har rätt förutsättningar. Jag mötte senast i går på en AKK-kurs under en redovisning, assistenter som hade gjort ett fantastiskt uppdrag. Och så frågade jag ”när har ni haft tid att göra det?” ”Ja, det gjorde vi på rasten.” Så det handlar också om det här synsättet. Men ett återkommande dilemma är ju just det här med att många väljer att göra någonting annat. Och kanske då också tar med sig all kunskapen.
- ISABEL: Ja, precis. Och som pedagog kan du ju inte vara ... Alltså, jag tänker, samtidigt som du undervisar så behöver du assistenter för att du har din undervisning och den måste du planera utifrån AKK. Men du behöver en som kan stötta eleven i själva situationen. Men det betyder inte att du kan släppa AKK:n, utan den måste du kunna. Den måste sitta i ryggen på dig precis som på de andra.
- INTERVJUARE: Man kan inte lägga det på entreprenad, på assistenten heller.
- ISABEL: Nej, man kan inte lägga det på entreprenad, utan man måste ha det aktivt liksom ... Och också, jag tänker att läraren är den som har den språkliga kompetensen kring undervisningen, hur man utvecklar den. Och då behövs den kunskapen också i AKK:n, för den är grunden för eleven som har det behovet.
- JOHNNY: Mm. Det som nog har varit det mest hållbara ... jag tänker efter lite grann på olika ärenden inom AKK, det är ju där rektor, som ändå har mandatet att tillsätta, och att hela

2019-09-01

arbetslaget runt omkring har fått tillgång till det här. För det handlar också om diskussioner och samtal. Och vi är ju generalister. Vi har ju inte sakkunskap som rådgivare på precis hur det ser ut på varje lokal skola eller förskola runt omkring. Utan det här är ju saker som de är absolut största experterna på. Där är inte vi några experter. För det handlar om att ta in de delarna också och göra det till sitt. Det handlar inte om att några kommer utifrån och levererar på olika vis. Vi kan vara igångstartare, vi kan vara inspiratörer, motivatörer, och vi kan vara med på en del av resan naturligtvis, men hållbarhet över tid, det måste befästas in i arbetslaget och inte på enskild individ.

ISABEL: Nej. Och i ... Om man tänker lite krasst så här, det måste vara i funktion och inte på person. Att det blir liksom ... Och där måste rektor vara drivande i det jobbet för att hålla ihop det, tänker jag.

INTERVJUARE: Mm. Men vad händer då om ... Vad ska man säga, hur påverkar det elevens förutsättningar om inte det finns tillräckliga kunskaper och det inte finns den här förutsättningen att jobba tillsammans som arbetslag och skapa de här bästa möjliga förutsättningarna, vad får det för konsekvenser?

JOHNNY: Ja, alltså det kan ju få oerhört allvarliga kompetenser [konsekvenser? 0:28:28]. Faktiskt att vi helt enkelt tappar bort fantastiska förmågor på olika sätt. Jag kan inte låta bli att tänka på Stephen Hawking. Det är lite grann på sidan om här nu, men det är ju ändå en fantastisk kunskap tack vare talsyntes som vi har kunnat få ta del utav det här. Så att ibland i mina dystra stunder tänker jag, hur många

fantastiska, kreativa människor har vi tappat bort för att inte vi har sett till att de har kunnat uttrycka sig och kunna förmedla det på olika sätt?

ISABEL:

Jag tänker ... Om man tänker sig själv att man befinner sig i en situation där man inte är en person som räknas liksom. Man får inga möjligheter att uttrycka sig, man får ingen möjlighet att visa vad man kan, ingen förväntar sig att du ska göra någonting, du bara sitter där liksom. Vad händer med en människa invärtes som har det ... som är i en sån situation under en längre tid? Och alltså tittar vi på grundskolan så är den tio år. Det är ju rätt nedbrytande om man tänker att man inte är en person som räknas, liksom att vara i det. Så att det ... i min... Du pratade om dina svarta stunder. I mina svarta stunder så blir jag också så där, men herregud, så här kan vi inte ha det, när vi har en skola för alla och alla ska ha rätt till rätt förutsättningar och så vidare. Men samtidigt så måste man ju tänka också vilken situation som lärare befinner sig i och att man behöver den här tiden och att det behövs organisation som tar emot de här eleverna? För det är inte att ta emot vilken elev som helst. Det krävs en annan organisation runt omkring. Och det är rektor som är ansvarig för att rigga den organisationen. Och det får man inte glömma liksom. Det är ingen lärare som har ... Läraren har ansvaret att ge ledning och stimulans och att ta emot eleven. Men den ska också ha stöd ifrån sin skolledning för att kunna göra det. Och där krävs det ett tajtare samarbete, tror jag. Och också att man vågar kompetensutveckla sig, våga be om hjälp, att inte nöja sig. Man ska vara nöjd med sitt jobb men man ska inte nöja sig [skratt].

2019-09-01

INTERVJUARE: Viktiga ord.

ISABEL: Ja.

JOHNNY: Jag kom att tänka på Andreas Larsson som vi har haft förmånen att följa under fyra filmer faktiskt.

ISABEL: Ja.

INTERVJUARE: Och vem ... Andreas Larsson är ...?

ISABEL: Andreas Larsson är en kille som använder Bliss. Och det började han med när han var två år. Och nu är han över 20 och har gått igenom den vanliga skolan, om jag får säga så. Och gymnasiet och så vidare. Och en liten konklusion vad som då har varit viktigt för han. Och det han uttrycker är så här "att få vara med" utifrån ... Och hans egen upplevelse, och precis som du säger Isabel, vikten av att ... Då vi intervjuar rektor och sedan skolchefen, så säger hon så här att "vi tycker det är värt att förändra hela skolan för en elev, för det ger så mycket vinst till de andra". Och det handlar om att kanske lägga idrotten, alltså fysiska aktiviteter, det handlar om att tillse att AKK finns överallt.

ISABEL: Jag tänker ofta att man ska försöka låta eleven vila från sin funktionsnedsättning. Att inte hela tiden vara påpassad med att jag har en busig kropp eller jag har exekutiva funktioner som inte fungerar som de ska och så vidare. Att kunna rigga miljön så att eleven får vila från sin funktionsnedsättning och bara vara i det. Då har man lyckats på något sätt.

INTERVJUARE: Men hur vet jag då som pedagog ... Jag tänker, vi har pratat tid... eller pratat om är ju just det här med att inte bara tänka ja- och nej-frågor och att försöka dra liksom och vara

den där som stimulerar kommunikationen och får igång det och att ha åldersadekvat och så vidare. Hur vet jag som pedagog att jag gör rätt eller att jag får eleven att blomma på bästa möjliga sätt och utvecklas så långt den kan? Hur kan jag checka det?

JOHNNY: Ja, till att börja med så checkar du naturligtvis av måste den det berör. Att du har en dialog, en relation och ett samtal där du hela tiden gör möjligheter. Men man får ju också vara tillfreds med där man är just nu, så att det inte bara växer frustration hela tiden. ”Oj, oj, jag borde ha gjort det här”, vilket inte är lönsamt för någon egentligen. Men att ha det här batteriet med stöd och möjligheter som finns runt omkring sig, som vi pratade om tidigare.

ISABEL: Ja, men och att du kommer ju märka när du får respons. När du märker att du får respons på frågor som inte har fått tidigare på ett annat sätt, liksom att ... Ja, men till exempel att du ... Ja, men du börjar få svar på annat än ja och nej, ja, men då är det dags att flytta fram positionerna ett steg. Jag sa förut att vara nöjd men inte nöja sig. Det är ju en bra ... ett bra ordspråk att ha med sig. Ja, men nu ser jag att här börjar ... Ja, men nu har jag ställt den här typen av frågor under några veckor och jag ser att jag får ... Jag får respons. Jag kan vila i att det här funkar. Hur ska jag få kunna skruva på det här lite? Och skolutvecklare är ju jättehärligt. Men det är också en undervisningsutvecklare och en personutvecklare, den här eleven, därför att det är ju det roliga börja. Hur ska jag skruva i det här så att jag får det att röra sig framåt. Vilka frågor kan jag ställa för att få den här

2019-09-01

eleven att tänka på ett annat sätt. Det är ju jätteutmanande och svårt, men jättejättekul när det funkar.

JOHNNY: Mm. Men det ställer ju också lite krav på oss när vi börjar att prata om normalitet.

ISABEL: Mm.

JOHNNY: Vi pratar om ramar, vi pratar om möjligheter, vi pratar om begränsningar. Att ha en vidare diskussion också, möjlighet. Men i det gäller det också att vara medveten om sin egen icke-kompetens, om jag får uttrycka mig så.

ISABEL: Mm, mm.

JOHNNY: Och där behöver man ju då ha en dialog med varandra ... Använda elevhälsan till exempel. Specialpedagoger och andra som finns runt omkring. Arbeta med observationer på olika sätt för att få också respons på hur du själv agerar och så.

ISABEL: Ja, och ett normkritiskt tänkande i arbetslaget. Så här, vi ... traditionellt sett så tycker vi att det här är kunskap. Men nu har vi fått en elev som inte kan visa kunskap på det sättet. Hur kan vi flytta vår ... hur kan vi vidga våra normer så att den här eleven får plats i vår undervisning? Och vilka fler elever gynnas av det den här eleven mår bra av? Hur kan vi tillsammans utveckla undervisningen och göra normen bredare? För det är ett problem, tycker jag, eller det blir ett problem för att lärare är generellt sett väldigt goda språkanvändare. Alltså, lärare kan prata på in- ut- och sidoandning om det behövs.

[skratt]

2019-09-01

ISABEL: Och det är svårt för oss. Alltså, det är jättesvårt för oss att sätta oss i den situationen där man inte har ett språk som flödar som niagarafallet. Och att förstå det och att kunna använda de resurser eleven har med den kompetens jag har om språk för att föra elevens språk framåt, det behöver man fundera på. Man behöver liksom sätta sig i elevens ... Man behöver tänka att man sitter i elevens sits en stund och liksom hur ... Hur ska jag göra det här? Och förstå att ... ja, men min komp kring språk, den ska jag använda för att förflytta elevens kompetens kring språket.

INTERVJUARE: Hur kan man ...? Eller jag tänker, för ni har varit inne på det här. Det var jätteintressant det du sa där, Isabel, just det här med att det tar mycket energi att använda AKK som sitt kommunikationssätt. Och alltså vad finns det ...? För det du beskriver är ju just att man måste titta på eleven och så får man hitta strategier för att den ska spara på krafterna och kunna säga det som är viktigt att få fram. Men vad finns det för konkreta tips man kan ge till pedagoger som möter de här eleverna, som är energibesparande, gör att man lägger fokus på det viktigaste och så vidare? Om ni skulle komma med några konkreta.

JOHNNY: Ja, jag skulle kanske vilja börja med det rent tekniska stödet som finns i olika former. Det finns till exempel någonting som heter ögonstyrning där då ... Det är en speciell där eleven styr datorn med hjälp av sina ögonpupiller helt enkelt. Och den följer då med på datorn. Och då har den inbyggd talsyntes på olika sätt. Det finns olika former av kontaktstyrningar och talsynteser och andra digitala möjligheter som används. Och i de allra flesta fall fungerar

mycket väl. Så det är den första aspekten. Det kräver ju naturligtvis kunskap på andra nivåer och stöd på olika sätt. Men det är nog en stor sak som både kan avlasta och ge möjligheter.

ISABEL:

Mm. Och sen pekprat, alltså där assistenten eller läraren använder sin kropp för att peka åt eleven och eleven får ge svar, antingen genom ögonkontakt, blinkning eller om man nu kan ... En del elever kan ju säga ja eller nej, att man svara så, så att man hör. Det kan ju också bära av eleven och spara energi. Sen tänker jag att i ... Alltså, skolan har ju ett uppdrag att testa och många lärare tycker ju prov och den typen av aktiviteter är ett bra sätt att prova elevens kunskaper på. Och då kan man ju också titta på liksom ... ja, men formerna för det. Hur gör man, då? Är det minnesträning vi pratar eller är det liksom faktakunskaperna jag vill kolla av just nu. Och då är ju ett sätt till exempel att få färdiga meningar, man där det fattas ... Lucktexter helt enkelt med minnesordlista, med bildstöd. Ja, men vad ... kan eleven på något sätt visa vilket ord som ska in i luckan, då har man ju visat att har förstått själva begreppet, och det är det jag vill testa av. Vi är rätt bra på att vilja testa saker som inte betyder någonting i sammanhanget och vi säger gärna såna här saker som att man ska skriva en hel mening eller svara med en hel mening per automatik, men man behöver tänka efter när man behöver svara med en hel mening. Är det det jag behöver kolla just nu? Håller jag på och kollar också ... förutom de här historiakunskaperna, håller jag också på och kollar att eleven har grammatiskt korrekt svenska, eller kan jag kolla det vid annat tillfälle? Ja, det kanske är lämpligare att göra det någon annan gång,

2019-09-01

då. Så. Så att man behöver vara lite ifrågasättande kring skolans normala sätt att göra det på, tänker jag. Om man vågar ... Civil olydnad finns det ett uttryck. Om man tänker det, då [skratt], så ... kring hur vi brukar göra det, och våga då vara lite ... använda lite civil olydnad kring att ”ja, men jag gör på det här sättet för att just nu håller jag på att testat det här”. Och vara säker på vad man håller på med.

INTERVJUARE: Men avgränsa mycket tydligare egentligen.

ISABEL: Ja, men avgränsa mycket tydligare. Ja.

JOHNNY: Mm. Och där finns det ju också möjligheter ... Det finns ju ett flertal datorprogram som också då ... ordbehandlare som direkt då bildsätter text som är skriven på olika sätt. Så man kan föra över den här ...

ISABEL: Ja.

JOHNNY: Men jag tror du pratar om flervalfrågor i olika varianter.

ISABEL: Ja, flerval... Ja, precis.

JOHNNY: Det här var lite spännande också på hur också då omgivningen kan påverka i olika provsituationer där vi gör medvetna och omedvetna rörelser på olika sätt. Och det var ju ett gymnasium som just insåg där då assistenter och annan personal inte fick höra frågorna helt enkelt. Så de hade ingen som helst möjlighet att kunna påverka de svar som sedan kom. För det var någonting de hade sett innan, för vi vill gärna hjälpa till också.

ISABEL: Ja, vi vill gärna hjälpa till. Och det handl... De här eleverna är ju inte undantagna rättssäkerheten kring bedömningen.

- INTERVJUARE: Nej.
- ISABEL: Vi ska ju vara lika säkra på vad de här eleverna ... eller den här elevgruppen kan som vi ska vara kring alla andra elevgrupper i skolan när vi gör bedömningen. Så att det är jätteviktigt. Och de jobbade med hörselkåpor eller ...
- JOHNNY: Mm, det stämmer.
- ISABEL: Med störningsmusik. Så att assistenterna fick ha på sig och ...
- INTERVJUARE: Kan inte alls, utan de får bara läsa av vad eleven vill svara.
- ISABEL: Ja, precis.
- JOHNNY: Precis.
- INTERVJUARE: Kan inte glida på ...
- ISABEL: Nej, men man kan inte ...
- JOHNNY: Vi vill gärna hjälpa till.
- ISABEL: Ja, men vi vill gärna hjälpa till.
- JOHNNY: Men det handlar ju också om att göra ett urval nu på det frågebatteri som man har som underlag för att ta reda på en specifik kunskap på olika sätt. Och då kommer vi in på ett annat begrepp som också bör diskuteras ... Vi pratade om normalitet innan, men jag tänker också på ordet som rättvisa som emellanåt dyker upp. ”Men är det verkligen rättvist? Ska han verkligen få ...?” och så vidare. Och det här med vi också som lärare känna oss väldigt trygga med att det är faktiskt rättvist att det är olika. Det är ju det hela begreppet

inkludering står för. Var och en efter dens behov. Så kanske ... En AKK-användare kanske får fem frågor, och någon användare som har talets ... och kan hålla en penna kanske får tio och så vidare. Så det här är ju ett pedagogiskt dilemma men också skapar fantastiska möjligheter.

INTERVJUARE: Just det. Tusen tack, hörni. Det var jätteintressant, verkligen. Och det känns som att vi skulle kunna fortsätta den här diskussionen länge, men jag tror att vi behöver börja avrunda. Det är en outsinlig källa. Vi får väl återkomma till ämnet helt enkelt vid något tillfälle. Så tusen tack för ett intressant samtal om en mycket viktig fråga. Och det är tydligt just att den här rätten till kommunikation och att man inte ger upp för tidigt är jätteviktigt för att de här eleverna ska få en chans att visa sina kunskaper och utvecklas så långt som de kan. Så tusen tack Isabel Olsson och Johnny Andersson, rådgivare på SPS, för att ni kom hit och delade med er av era kunskaper och också beskrev vad det finns för utmaningar och hur man kan jobba med dem just för att ge de här eleverna bästa möjliga utbildning.

ISABEL: Tack så mycket.

JOHNNY: Tack så mycket.

INFORÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats, spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.